

Kristina ŪSAITĖ

Iš viršaus ir/ar apačios: JAV lietuvių jaunimo organizavimo(-si) istorijos fragmentai (1957–1972 m.)*

Diasporos formavimasis yra nuolatinis procesas, kurį veikia naujai atvykę tautiečiai, pokyčiai krašte ir jaunesniosios kartos kritiškas savos bendruomenės vertinimas. Jaunoji karta svarbi diasporai, nes ji ateina su naujomis savo veiklos apibrėžimo idėjomis, kurios šitą kartą įprasmina toje bendruomenėje, ir drauge įsilieja į laiko patikrintas (jei atrodo prasmingos) ar kuria naujas veikimo formas. Apie jaunosios kartos diasporoje sąmonės raidą formuojant savo kolektyvinį sąmoningumą rašė Bronius Vaškėlis 1957 m. žurnale „Į Laisvę“: „Jaunimas su vyresniąja karta žengs į tą patį tikslą, nesivilkdamas tik vyresniosios kartos uodegoje, nebūtinai vienaip su vyresniaisiais išsirikiavęs ir nebūtinai tą pačią organizacinę uniformą dėvėdamas. Jaunimas gali į tautinę bendruomenę ateiti su naujomis idėjomis, su originaliais polėkiais ir lig šiol nemėgintais metodais. Svarbu betgi, kad tautinės priklausomybės sąmonė būtų perteikiama iš kartos į kartą.“¹

Jaunimo organizavimo problema, iškilusi XX a. penktąjį dešimtmetį, pagreitį įgavo

ir itin aktuali tapo septintojo dešimtmečio pradžioje. Susibūrę į Pasaulio lietuvių bendruomenę, suformavę jos organizacinę struktūrą ir apibrėžę veiklos barus, lietuvių išeivijos atstovai susidūrė su Pasaulio lietuvių bendruomenės veiklos tęstinumo problema – nebuvo organizacijos, vienijančios pasaulio lietuvių jaunimą. Veikė pavienės skautų, ateitininkų, Lietuvos vyčių, neolituanų, studentų, Santaros-Šviesos, sporto organizacijos. Didžioji jų dalis buvo ideologinio pobūdžio, nes manyta, kad tik „ideologiškai sąmoningas jaunimas gali atsilaikyti prieš nutautimo pavojų“². Sąmoningas, stiprus ir gerai organizuotas jaunimas buvo lietuvių bendruomenės veiklos tęstinumo garantas. Ne mažiau nei Pasaulio lietuvių bendruomenei jaunimo pritraukimas rūpėjo ir kitoms lietuvių išeivijai atstovaujančioms stambaus masto organizacijoms – Amerikos lietuvių tarybai (ALT), Vyriausiajam Lietuvos išlaisvinimo komitetui (VLIK).

Bendrinės lietuvių jaunimo organizacijos kūrimas išeivijoje truko ne vieną dešimtmetį.

* Straipsnis parašytas vykdant Lietuvos mokslo tarybos remiamą projektą „Lietuviai pasaulyje: tautinio identiteto išsaugojimas emigracijoje“.

1972 metais, antrojo Pasaulio lietuvių jaunimo kongreso metu, įsteigtos Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos (PLJS) tikslas buvo parengti, subrandinti jaunus žmones tolesnei prasmingai veiklai. Ši organizacija – pirmoji lietuvių jaunimo organizacija, jungianti po visą pasaulį išsibarsčiusį lietuvių jaunimą. Svarstant lietuvių jaunimo organizavimo(-si) emigracijoje problemą minėtini du šios temos aspektai: kiek bendrinės lietuvių jaunimo organizacijos kūrimu buvo suinteresuotas pats jaunimas ir kiek to reikėjo kraštų³ lietuvių bendruomenėms ir jas vienijančiai Pasaulio lietuvių bendruomenei?

Šio straipsnio tikslas – išsiaiškinti, kaip vyko JAV lietuvių jaunimo organizavimas(-is) iki 1972 metais įsteigiant PLJS: ar organizavimo(-si) formų buvo Nepriklausomoje Lietuvoje, vadinamųjų „dipukų“ (DP – *displaced persons*) stovyklose Europoje veikusių organizacijų tąsa, ar buvo labiau paveiktos vakarietiškoji tradicija; kokie sunkumai kilo santykiuose su vyresniąja lietuvių karta Jungtinėse Valstijose? Kiek sėkmingą jaunimo organizavimo(-si) procesą lėmė JAV lietuvių jaunimas ir kiek JAV lietuvių bendruomenė?

Apsibrėžiant tyrimo chronologines ribas pažymėtina, kad pradiniu atskaitos tašku pasirinktas 1957 m. birželio 29–30 dienomis Čikagoje vykęs Lietuvių studentų sąjungos ir JAV lietuvių bendruomenės Čikagos apygardos organizuotas Amerikos lietuvių jaunimo kongresas⁴. Tai buvo bene pirmasis visuotinis lietuvių jaunimo Jungtinėse Amerikos Valstijose sambrūzdis, kuriame svarstytos aktualios jaunimo problemos: lietuviškos tapatybės išsaugojimas, jaunimo integravimas į Lietuvių bendruomenės veiklą⁵. Viršutinę tyrimo ribą žymi 1972 metais antrojo Pasaulio lietuvių jaunimo kongreso metu įsteigta visą pasaulio lietuvių jaunimą siekusi sujungti Pasaulio lietuvių jaunimo sąjunga.

Apžvelgdami lietuvių išėivijos jaunimo organizacijas aprašančią istoriografiją nega-

lime pasidžiaugti jos gausa. Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungai, į jos sudėtį įėjusių kraštų lietuvių jaunimo sąjungų veiklai beveik neskiriama dėmesio. Galima paminėti vos keletą istoriografijos pozicijų, kurios, nors ir neatsako į pastaruosius klausimus, tačiau atkreipia istoriko, tyrinėjančio JAV lietuvių jaunimo organizavimo(si) detales, dėmesį. Minėtina Vitalijos Stravinskienės sudaryta knyga „Pasaulio lietuvių bendruomenė 1949–2003“⁶. Tai pirmasis istorinis tyrimas, bandantis rekonstruoti Pasaulio lietuvių bendruomenės istorinius aspektus, apimant šios organizacijos visumą. Knygoje vienas skyrius skirtas Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungai: jame trumpai aprašyta jaunimo kongresų istorija (nuo pirmojo iki vienuoliktojo)⁷. Šiek tiek informacijos mums rūpima tema galima rasti JAV lietuvių bendruomenės istorijos apybraižoje⁸. Vis dėlto V. Stravinskienės darbas laikytinas reikšmingu PLB organizacijos metraščiu, leidžiančiu susipažinti su pagrindiniais Bendruomenės tikslais, institucijų darbo formomis ir priemonėmis, reikšmingais įvykiais ir asmenimis, prisidėjusiais prie organizacijos veiklos.

Minėtinas 2004–2008 m. Daivos Simanavičiūtės atliktas tyrimas „Pasaulio lietuvių bendruomenės raida XX a. 5–8 dešimtmečiais“⁹, kuriame autorė išsikėlė uždavinį rekonstruoti Pasaulio lietuvių bendruomenės organizacinius ir politinius raidos aspektus XX a. 5–8 dešimtmečiuose. Tyrime trumpai apžvelgtas PLB vaidmuo mobilizuojant pasaulio lietuvių jaunimą ir organizuotos jaunosios kartos pasaulyje reikšmė Lietuvių bendruomenės institucijoms, PLB ir PLJS santykiai¹⁰.

Manytume esant tikslinga pažymėti netiesiogiai su tema susijusius darbus – Daivos Dapkutės ir Ilonos Bučinskytės atliktus tyrimus, kuriuose apžvelgti Jungtinėse Amerikos Valstijose veikusių jaunimo ugdymu užsiimančių organizacijų veiklos ir tarpusavio santykių aspektai¹¹. Pavienių informacijų apie JAV lietuvių bendruomenę ir jaunimo

organizavimą(-si) galima rasti krašto lietuvių bendruomenės ir visuomenės veikėjų parengtuose leidiniuose, straipsniuose¹². Šio tipo leidiniuose daugiausia yra faktografinės medžiagos, o vertinimų, interpretacijų nedaug.

Temos šaltinių bazę sudaro Vytauto Didžiojo universiteto Išeivijos studijų centre (toliau – VDU ISC) Vytauto Kamanto (Pasaulio lietuvių bendruomenės) archyviniam fonde (f. 6), Čikagoje veikiančiame Litanistikos tyrimų ir studijų centro Pasaulio lietuvių archyve (toliau – LTSC PLA) esančiuose Pasaulio lietuvių bendruomenės (f. 13959) ir Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos (f. 13951) archyvinuose fonduose¹³ saugoma medžiaga. Tai JAV LB centrinių institucijų dokumentai: korespondencija, posėdžių, suvažiavimų protokolai.

Svarbią šaltinių grupę sudaro publikuoti šaltiniai: Putname (JAV, Konektikuto valstijoje) esančio Amerikos lietuvių kultūros archyvo (ALKA) bibliotekoje saugomi periodinių leidinių – „JAV lietuvių bendruomenė“¹⁴, „Amerikos lietuvių bendruomenės Centro valdybos biuletėnis“¹⁵, „Floridos lietuviai“¹⁶, „Lietuviai Amerikos Vakaruose“¹⁷ – komplektai. Atskirai reikėtų paminėti jaunimo organizavimosi peripetijas Jungtinėse Amerikos Valstijose atskleidžiančius šaltinius: Lietuvių jaunimo informacijos centro Bostone 1970–1971 m. rotatoriumi leistą „Lietuvių jaunimo informacijos centro biuletėnį“ ir jį pakeitusį žurnalą „Lietuvių jaunimas“. Darbe remtasi ir pavieniais straipsniais iš žurnalų „Aidai“ ir „Pasaulio lietuvis“, leidusiais užčiuopti JAV lietuvių bendruomenės gyvenimo pulsą.

Straipsnyje pristatytas JAV lietuvių jaunimo organizavimo(-si) etapas, tikimasi, prisidės ne tik prie pačios JAV lietuvių jaunimo sąjungos¹⁸ istorijos pažinimo, bet ir paskatins tolesnes bendrinės lietuvių jaunimo organizacijos – PLJS – istorijos ir šiuolaikinės raidos lyginamąsias studijas.

Nuo kalbų prie darbų: JAV lietuvių bendruomenės požiūris į jaunimo organizavimą(-si)

Organizuotos bendruomenės idėja, atsižvelgiant iš DP stovyklų, senojoje išeivijoje nerado atgarsio. Tad greitai į bendruomeninę jungtį nesuorganizuoti „dipukai“ pradėjo kurti naujas ir atkurti senas, dar Nepriklausomoje Lietuvoje veikusias organizacijas, papildžiusias grynorių emigracijos bangos¹⁹ sukurtų organizacijų skaičių. Tokiame fone išaugo JAV lietuvių bendruomenė 1951 metais²⁰. Pirmus penkerius veiklos metus JAV LB rūpinosi organizacinio tinklo sudarymu ir stiprinimu. Jaunimo organizavimo(-si) problema tada neatrodė itin aktuali: Bendruomenė apsiribojo jaunosios kartos lituanistinio švietimo organizavimu²¹, visa kita palikdama sėkmingai savo veiklą iš DP stovyklų į JAV perkėlusiams ir tarp savęs konkuruojančioms, jaunimo ugdymu užsiimančioms organizacijoms – ateitininkams ir skautams²².

Po 1957 metų vasarą Čikagoje vykusio pirmojo Amerikos lietuvių jaunimo kongreso, kurio svarstybų centre buvo lietuvių išlaikymo klausimas išeivijoje, jaunimo integravimosi į Lietuvių bendruomenės veiklą, krašto lietuvių bendruomenės veiklos dokumentuose pastebimas jaunimo reikalų postūmis: JAV LB Centro valdyba raginta „daryti visa, kad lietuvių jaunimo pastangos visose apylinkėse būtų nukreiptos į konkrečią lietuvišką veiklą ir kad jaunimas būtų traukiamas į LB organus“²³. Lietuvių bendruomenės veikėjai manė, kad jų vykdoma „į jaunimą per jaunimą“ politika duos sėkmingų darbo rezultatų. Antai 1959 m. liepos 4–6 dienomis Čikagoje vykusioje JAV LB Tarybos sesijoje tuometis JAV LB Centro valdybos pirmininkas Stasys Barzdukas kalbėjo: „Jaunimas yra tautinės mūsų bendruomenės praeiglis,

tad suprantamas jam skiriamas dėmesys ir rūpestis. Iš jaunimo turi ateiti nauji nariai ir vadai, bet žymią jo dalį jau nešasi nutautimo banga, ir jaučiamės bejėgiai ją sutūrėti. Bet tai nėra toks reikalas, į kurį būtų galima numoti ranka. Todėl gerai daro tos apylinkės ir apygardos, kurios jaunimą buria krūvon, kurios jaunimo organizacijoms randa naudingų tautinių darbų (pvz., duoda platinti lietuviškas knygas, rengti jaunimo šventes ir vakarus ir kt.), kurios pastebi, įvertina ir paremia jaunimo darbą ir pastangas.²⁴

Pastebėta, kad ne mažiau nei liuanistinės mokyklos, „tautinės dvasios židiniai“ gali būti prie liuanistinių mokyklų ir jaunimo vasaros stovyklų steigiami lietuviški knygynėliai, tautinio meno ansambliai, sporto klubai ir jau veikiančios jaunimo organizacijos²⁵. Tad Lietuvių bendruomenės apylinkių valdybos buvo kviečiamos glaudžiai bendradarbiauti su vietos jaunimo ir sporto organizacijų vadovybėmis ir rūpintis sudaryti palankias sąlygas jaunimo veiklai²⁶. Ryšiams su jau veikiančiomis jaunimo organizacijomis koordinuoti nuo XX a. septintojo dešimtmečio vidurio prie JAV LB Centro valdybos įsteigta jaunimo reikalų vadovo pareigybė²⁷.

Itin glaudūs ryšiai XX a. šeštojo dešimtmečio pabaigoje – septintajame dešimtyje užsimezgė su Šiaurės Amerikos lietuvių fizinio auklėjimo ir sporto sąjunga (ŠALFASS)²⁸. Vadovaujant tuomečiam Bendruomenės Centro valdybos vicepirmininkui ir jaunimo reikalų vadovui Valdui Adamkavičiui, organizuoti bendri su ŠALFASS sporto instruktorių ir organizatorių kursai Dainavos stovyklavietėje²⁹. Bendruomenė finansiškai parėmė (nupirko uniformas) lietuvių krepšininkų kelionę į Australiją (1964), o siekdama pagyvinti sportinį jaunimo aktyvumą Rytų apygardoje aplinkraščiais ragino įsitraukti visą bendruomenę, teikė finansinę paramą organizuojamoms jaunimo varžyboms³⁰.

Jaunimo tautiniu auklėjimu ir bendruomeniniu ugdymu rūpinosi prie JAV LB veikiančios Kultūros fondas³¹ ir Švietimo taryba: kuravo meninių ansamblių veiklą, organizavo jaunųjų dailininkų parodas, steigė jaunimo stipendijas, rengė akademinio lygio liuanistikos kursus Dainavos stovykloje. Antai 1964 m. rugpjūčio 9–16 dienomis JAV LB Centro valdybos surengta pirmoji Amerikos lietuvių studijų savaitė Dainavoje su-telkė mokslus Amerikoje baigusius jaunuosius akademikus (studijų savaitės rengimo komitetui pirmininkavo Rimvydas Šliažas). Studijų savaitės metu siekta užmegzti glaudžius ryšius su Amerikoje brendusia jaunąja karta³². Vis dėlto gaila, kad šias Bendruomenės pastangas menkai tevertino jaunimas, pavyzdžiui, 1971 m. rugpjūčio 15–22 dienomis vykusiuose JAV LB Švietimo tarybos surengtuose jaunimo liuanistiniuose kursuose Dainavoje buvo užsiregistravę per dvidešimt jaunuolių, tačiau tik pusė jų aktyviai juose dalyvavo³³.

Minėtą jaunimo stovyklos idėją XX a. šeštojo dešimtmečio pabaigoje iškėlusiai JAV lietuvių bendruomenei ilgokai jos nepavyko įgyvendinti – trukdė daug laiko ir energijos pareikalavę organizaciniai reikalai: Lietuvių bendruomenės įstatų keitimas ir papildymas, Bendruomenės ir išėivijos organizacijų santykių problemos aiškinimasis. Šiam tikslui XX a. septintojo dešimtmečio viduryje JAV LB šaukė sritinius bendruomenės apygardų, apylinkių, lietuvių organizacijų atstovų ir liuanistinių mokyklų mokytojų, tėvų komitetų atstovų suvažiavimus (1963 m. gruodžio 14–15 d. Čikagoje, 1964 m. sausio 18–19 d. Niujorke ir sausio 25 d. Los Andžele; sritiniai suvažiavimai šaukti ir vėlesniais metais, bandant užmegzti glaudžius bendruomeninius ryšius ir siekiant palengvinti plačiai po JAV pasklidusių bendruomenių susisiekimo problemą). Į juos kviesti ir jaunimo organizacijų atstovai³⁴. Antai 1964 m. sausio 18–19 dienomis Niujorke vykusiame sritiniame Bendruo-

menės suvažiavime jaunosios kartos atstovas Romas Kezys, kalbėjęs apie Bendruomenės įsipareigojimus jaunimui, pabrėžė, kad tarp Lietuvių bendruomenės ir jaunimo turėtų susidaryti tėvų ir vaikų santykiai: „gera širdis tėvas paveikia savo sūnų iki tokio laipsnio, kad sūnus pamilsta tėvą, remia jo užsimojimus ir galop pats pradeda eiti tėvo pėdomis“³⁵. Manoma, kad toks „tėvo ir vaiko“ santykių modelis galėjo užtikrinti sėkmingą bendruomeninės minties plėtrą tarp neorganizuoto lietuvių jaunimo. Nepaisant susidariusių organizacinių kliūčių, Bendruomenė jaunimo vasaros stovyklos problemą bandė spręsti pasinaudodama jau esamomis stovyklomis, pavyzdžiui, ateitininkų sendraugijų stovykla Dainavoje³⁶.

Retrospektyviai žvelgiant į XX a. septintojo dešimtmečio JAV lietuvių bendruomenės veiklą, pastebėtina, kad dar 1961 m. rugsėjo 2–3 dienomis Niujorke vykusioje Bendruomenės tarybos sesijoje nuo abstrakčių svarstymų pereita prie konkrečių siūlymų kurti institucijas, kurios rūpintųsi neorganizuotu jaunimu. Minėtoje sesijoje Tarybos prezidento pirmininkas Vytautas Volertas iškėlė mintį sudaryti jaunimo tarybą prie JAV lietuvių bendruomenės: „Iki šiol kalbėjimas tebėra pirminė mūsų veiklos žymė, o jaunimas mėgsta judesį, žengimą, veržlumą. Stingant dinamiškumo, ilgi svarstymai jam nusibosta. [...] Norint bendradarbiavimo, jaunimą reikia gerai pažinti. LB savo visuotinio žyme jaunimui artimiausia. Šią aplinkybę reikia išnaudoti. Todėl ši Tarybos sesija turi įpareigoti CV [centro valdybą – K. Ū.] steigti Jaunimo Tarybą LB globoje.“³⁷ Buvo numatyti pagrindiniai Jaunimo tarybos uždaviniai – pažinti jaunimą, aiškintis ir šalinti priežastis, tolinančias jaunimą nuo vyresniųjų ir lietuviškųjų reikalų, ieškoti tinkamų veiklos sričių jaunimui atkreipiant dėmesį į organizuoto – akademinio ir neakademinio – jaunimo veiklą. Būsimojuose Jaunimo tarybos planuose įrašyta organizuoti stovyklas. Siūlyta

minėtą tarybą sudaryti iš penkių asmenų: filosofų, psichologų, pedagogų, jaunimo organizacijų atstovų. JAV lietuvių bendruomenė šį darinį žadėjo paremti lėšomis ir patarimais.

Diskusijose svarstant minėtą klausimą išsakyta įvairių nuomonių: sutikta su V. Volerto mintimi, kad tai nėra lengvas uždavinys, nes jaunimas nesupranta vyresniosios kartos nesutarimų, perdėtai sentimentalus buvusio gyvenimo idealizavimo. Vis dėlto dvi dešimtys balsų patvirtino ir įpareigojo JAV lietuvių bendruomenės Centro valdybą „steigti Jaunimo Tarybą LB globoje“³⁸. Nepavyko aptikti žinių, ar tokia taryba vis dėlto buvo įsteigta, kaip ji veikė. Tikėtina, kad V. Volerto išsakyta idėja taip ir liko popieriuje. Tai liudytų 1963 m. liepos 6–7 dienomis Čikagoje vykusioje Bendruomenės tarybos sesijoje perskaitytas JAV LB Centro valdybos pirmininko Jono Jasaičio pranešimas. Jame pažymima, kad jaunimo reikalams buvo numatyta sudaryti specialią instituciją [veikiausiai turima galvoje V. Volerto siūlyta Jaunimo taryba], tačiau po trijų JAV LB Centro valdybos vicepirmininko ir jaunimo reikalų vadovo pasitarimų su jaunimo organizacijų atstovais nuspręsta nesant būtina sudaryti atskirą instituciją iš jaunimo organizacijų atstovų. Teigta, kad palaikyti ryšius su jaunimo organizacijomis ir ugdyti per jas bendruomeninę idėją galima per jaunimo reikalų vadovą prie JAV LB Centro valdybos³⁹. Tos pačios linijos J. Jasaitis laikėsi ir 1963 m. liepos 21 d. laiške Tarybos nariui Vytautui Kamantui, pristatydamas JAV LB tarybos veiklos viziją. Joje atskiru punktu aptariamieji jaunimo reikalai, bet apie kokią nors Jaunimo tarybos veiklą neužsimenama. Pažymima tik tai, kad numatoma skleisti bendruomeninę idėją tarp jaunimo per jau veikiančias jaunimo organizacijas, palaikant su jomis ryšį, surengiant Jaunimo kongresą 1964-aisiais ir susitarus su FASK'u⁴⁰ pravedant sporto vadovų kursus⁴¹.

Analizuojant 1964–1969 metais vykusių JAV LB tarybos sesijų medžiagą, peržvelgus spaudos šaltinius, pastebėta, kad bendros nuomonės dėl 1961 m. V. Volerto iškelto Jaunimo tarybos nebūta. Tai byloja Bendruomenės Centro valdybos pirmininko J. Jasaičio pranešimų retorika⁴². Vis dėlto tam tikrų žingsnių jaunimo organizavimo klausimu buvo imtasi. Antai 1964 m. liepą Klivlande priimtame Tarybos nutarime jaunimo jungimo į Bendruomenės veiklą reikalu skelbiama, kad Taryba paveda Centro valdybai „įsteigti atitinkamą organą rūpintis lietuvių jaunimo įjungimu į bendruomenės veiklą ir santykiavimo bei bendradarbiavimo būdais su jaunimo organizacijomis“⁴³. Manytina, kad tiesioginis šio nutarimo rezultatas galėjo būti jaunimo reikalų vadovo (kituose šaltiniuose minima nario jaunimo reikalams) pareigybės įsteigimas prie JAV LB Centro valdybos (nuo 1964 m. rugsėjo 13 d. šias pareigas ėjo Vaclovas Kleiza⁴⁴, nuo 1967 m. lapkričio 2 d. jas perėmė Dalia Tallat-Kelpšaitė⁴⁵, nuo 1970 m. spalio 25 d. – Audronė Kubiliūtė⁴⁶, šią 1971 m. sausio 17 d. pakeitė Juozas Gaila⁴⁷). Vis dėlto po pagrindinių pranešimų, skaitytų 1965 m. gegužės 22–23 dienomis Filadelfijoje vykusioje Tarybos sesijoje, prasidėjusios karštos diskusijos leidžia manyti, kad bendros nuomonės dėl jaunimo veiklos koordinavimo ir organizavimo JAV lietuvių bendruomenėje taip ir nerasta. Antai dr. Antano Klimo išsakytas pastebėjimas dėl pirmojoje Lietuvių bendruomenės tarybos sesijoje numatytos steigti jaunimo sekcijos buvo palydėtas gana audringai nusiteikusių JAV LB Centro valdybos pirmininko Jono Jasaičio ir nario jaunimo reikalams Vaclovo Kleizos replikų: „Jaunimo sekcijos steigimo reikalas buvo peržiūrėtas per Los Angeles vykusį Vyčių suvažiavimą [tuo pat metu 1964 m. rugsėjo 7–8 d. vyko JAV LB Vakarų apygardos suvažiavimas – aut. pastaba]. [...] Jaunimas nėra numatęs steigti naujos Tarybos, tai būtų dar viena nauja organizacija, kurios reikalingu-

mo jaunimas nėra numatęs.“⁴⁸ Kiti pasisakiusieji nebuvo tokios kategoriškos nuomonės: Romas Kezys pastebėjo, kad Lietuvių bendruomenė yra beveik „išjungta“ iš jaunimo darbų, o ir pats jaunimas nėra Bendruomenės dalis. Jis priminė jaunimo žygį į Vašingtoną⁴⁹, kai Bendruomenė visiškai jo neparėmė. R. Kezys siūlė, kad sudarant apygardas ir apylinkes jaunimas būtų atstovaujamas per jų atstovus ir jų organizacijas⁵⁰. Jam antrino Vilius Bražėnas, iškėlęs mintį į Bendruomenę įtraukti angliškai kalbantį lietuvių kilmės jaunimą, siunčiant laiškus dviem kalbomis, pasirūpinant, kad „kiekvienas ir kukliausio būdo lietuvis lankytojų susirinkimus, taip pat rasti būdų įtraukti jaunuosius į pareigas ir darbą“⁵¹. Jaunajai kartai atstovavęs skautas Algirdas Avižienis teigė: „LB-nė jaunimo tarpe turi susidomėjimo ir jaunimas į LB-nę deda daug vilčių, todėl ir per savo organizacijas savo statutuose įrašys, kad priklausą LB-nei ir moka solidarumo mokesčių. Reikia tik paimiti tiesią kryptį, kad LB-nė užimtų vadovaujamą vietą.“⁵²

Vertinant jaunimo reikalų vadovo (nario jaunimo reikalams) pareigybės įsteigimą prie JAV LB Centro valdybos pastebėtina, kad tam tikrų veiklos ženklų vis dėlto būta – gana sėkmingai palaikyti ryšiai su jau veikiančiomis JAV lietuvių jaunimo organizacijomis, dalyvauta PLB Jaunimo sekcijos veikloje⁵³, JAV jaunimo organizacijų pirmininkų ir su jaunu dirbančių institucijų vadovų ir spaudos atstovų suvažiavime Čikagoje (1967 m. birželio 17–18 d.)⁵⁴, trečiojo Kultūros kongreso metu vykusioje Jaunimo organizacijų pirmininkų konferencijoje (1967 m. lapkričio 24 d.). Patys jaunimo reikalų vadovai taip pat rengė jaunimo organizacijų pirmininkų konferencijas Čikagoje 1967 m.: birželį – Vaclovas Kleiza, lapkritį – Dalia Tallat-Kelpšaitė⁵⁵. 1970 m. gegužės 2–3 d. Čikagoje, Ilinojaus universiteto patalpose, naujosios jaunimo reikalų vadovės Audronės Kubiliūtės pirmininkaujamas komitetas (jį sudarė vicepirmi-

ninkas Pr. Žumbakis ir nariai A. Augaitis, L. Nainytė ir A. Antanavičius) suorganizo Jaunimo simpoziumą, jame, be bendrųjų temų, kritiškai žvelgta į pirmąjį Pasaulio lietuvių jaunimo kongresą ir pasisakyta dėl antrojo kongreso tikslų ir organizavimo⁵⁶. Pažymėtina, kad net keturiasdešimt aštuoni simpoziume dalyvavusieji pasisakė už jaunimo išitraukimą į Lietuvių bendruomenę ir pageidavo iš jos konkretesnių darbų jaunimo atžvilgiu⁵⁷. Antai jaunoji JAV LB tarybos narė Elenutė Bradūnaitė kalbėjo: „Lietuvių Bendruomenė yra tikrai svarbi visą išėiviją rišanti jungtis. Joje turėtų būti atstovaujami tiek vyresnieji, tiek jaunesnieji lietuviai. Norėčiau, kad vyresnieji jaunimą išklaustytų, todėl esu pasirūžusi prabilti jo vardu.“⁵⁸ Jai antrino ir vyresniųjų supratimo prašė kita tarybos narė Vitalija Ruibytė: „Tegul nesistebi patyrusieji veikėjai mūsų jauna nepatirtimi – niekas su patirtimi dar iki šiol nėra gimęs. Tegul nekritikuoja pikta, nes mums reikia taktiško pamokymo bei patarimo. Negilinkime prarajos tarp dviejų lietuviškų generacijų, kad lietuvybės išlikimas neatsidurtų mirties pavojuje. Neteiskime siaurai dabarties, kad ateityje netektų mus teisti už praeitį.“⁵⁹ Iš jaunimo simpoziumo pasisakymų matyti, kad jaunoji karta ieškojo bendruomeninio sąlyčio taškų, tačiau tuo pat metu baiminosi būti vyresniųjų nesuprasta.

Žvelgiant iš JAV lietuvių bendruomenės perspektyvos, matyti, kad vyresnieji stengėsi atsižvelgti į jaunųjų simpoziume Čikagoje iškeltas idėjas. 1970 m. rugsėjo mėnesį JAV LB taryba bendralaiškiu kvietė organizuoti jaunimo sekcijas apylinkėse, atgaivinti ir kurti naujas tautinių šokių grupes, padėti jau veikiančioms⁶⁰. Tų pačių metų lapkritį Bendruomenės tarybos sesijoje Centro valdybos pirmininkas Bronius Nainys džiaugėsi, kad pavyko sukelti didesnę jaunimo susidomėjimą Bendruomene ir kad nemaža dalis jaunimo dalyvauja naujosios LB tarybos veikloje⁶¹.

1970 metais greta JAV LB Centro valdybos nario jaunimo reikalams (vėliau 1971 m. ši pareigybė pervadinta į vicepirminką jaunimo reikalams) pradėtos steigti apygardų ir apylinkių jaunimo sekcijos⁶². Taip, pasitelkiant asmeninius ryšius, bandyta į Bendruomenės veiklą įtraukti daugiau jaunimo ir kartu labiau koordinuoti jo veiklą. Vis dėlto jaunimo sekcijos buvo steigiamos itin lėtai ir pradėjo veikti tik 1971-ųjų pabaigoje. Neišvengta ir sunkumų: steigiant sekcijas nebuvo numatyta tiksli organizacinė struktūra, todėl jų sudėtis buvo gana mišri: vienur jas sudarė įvairių jaunimo organizacijų atstovai, kitur – apylinkių valdybų parinkti veiklesni vietos jaunuoliai, dar kitur – jaunimo susibūrimuose išrinkti atstovai⁶³.

Jaunimo sekcijų steigimas, be abejo, susijęs su pasirengimu antrajam Pasaulio lietuvių jaunimo kongresui: jos sudarė branduolius Jaunimo metų komitetams ir aktyviai talkininkavo atstovų į Jaunimo kongresą (1972 m.) rinkimuose. Vis dėlto jų steigimas buvo ne itin sėkmingas. Antai 1972 m. balandžio 28–30 dienomis vykstančioje Tarybos sesijoje nutarta: „Po II-ojo Pasaulio Lietuvių Jaunimo Kongreso prašyti Jaunimo Metų Komitetus laikinai eiti LB Jaunimo Sekcijų pareigas iki bus sudarytos pastovios LB Jaunimo Sekcijos, į jas įjungiant centrinių jaunimo organizmų atstovus.“⁶⁴ Tuo pat metu prie JAV LB Centro valdybos įsteigta ir JAV LB Jaunimo sekcija⁶⁵. Dar po metų Niujorke vykusioje tarybos sesijoje JAV LB Krašto valdyba įpareigota išsiaiškinti su 1972 m. antrojo Pasaulio lietuvių jaunimo kongreso metu įkurta Pasaulio lietuvių jaunimo sąjunga ir nuspręsti „tolimesnę jaunimo sekcijų veiklos plotmę ir apimtį“⁶⁶.

Vertinant jaunimo sekcijų kaip organizacinio dėmens atsiradimo Bendruomenės struktūroje veiksnį neatmestina ir jo teigiama ypatybė. Minėtos sekcijos leido JAV LB Centro valdybai turėti tiesioginį ryšį su įvairių vietovių jaunimu, netgi sudarė tam

tikrą Bendruomenės apygardų ir apylinkių jaunimo tinklą. Į šį tinklą ketinta įtraukti ir Lietuvių studentų sąjungą (LSS), išgyvenančią savo saulėlydį. Ši aplinkybė buvo puiki dirva bendruomeninei sėklai išdygti. Bendruomenė rėmė Lietuvių studentų sąjungos suvažiavime, vykusiam 1957 m. lapkričio 29–gruodžio 1 dienomis Niujorke, priimtą rezoliuciją studentams individualiai jungtis į Lietuvių bendruomenę ir Sąjungos leidžiamą žurnalą „Lituanus“⁶⁷.

Užmegzti glaudūs ryšiai su LSS-gos Centro valdyba ir jos pirmininku Algiiu Zaparacku, planuota drauge organizuoti studentų stovyklą, raginta įvairių vietovių studentus steigti sąjungos skyrius ir registruotis Bendruomenės Centro valdyboje. Bendruose planuose buvo ir studentų stovykla Dainavoje. Deja, dėl studentų pasyvumo šios minties teko atsisakyti. Jaunimo pasyvumą pabrėžė žurnale „Aidai“ bendradarbiavęs Juozas Girnius: „Reikia teigiamai vertinti pradėtą LB jaunimo sekcijų steigimą. Deja, daugumas jų pasitenkino tik kongreso atstovų rinkimais. [...] JAV ir Kanados merdėjančios studentų sąjungos suvažiavimas tradiciškai vyko, susirenkant vakare šokiams, o paskaitose saujelei tedalyvaujant. Kur pabandoma vietoj jaunimą sudominti jo klausimais, jo taip pat nesulaukiama (net tokioj gyvoj kolonijoj, kaip Los Angeles, teatvyko apie 20). Labai būtų reikėję visus jaunimo rūpesčius plačiau išdiskutuoti spaudoje. Bet jaunimo puslapiai neišsiveržė iš gimnazistinio lygio seklios retorikos.“⁶⁸

Kalbant apie ne itin sėkmingas jaunimo organizavimo prie JAV LB aplinkybes, neatmestina ir dar viena ganėtinai svari detalė – Amerikos lietuvių tarybos ir JAV LB konkurencinė kova lietuvių išeivijos telkimo ir Lietuvos laisvinimo bylos fone. Problemos gilumą liudija PLB valdybos informacijos vicepirmininko Antano Butkaus pranešimas 1973 metais: „JAB LB–ALTo problemos teigiamas išsprendimas, mano supratimu,

yra viena iš svarbiausių JAV lietuvių – tad per tai ir PLB uždavinių. Kad jos sprendimas nepaprastai pribrendęs aiškiai rodo neseniai įvykęs LB apylinkės susirinkimas Omaha, JAV. Jame vienbalsiai⁶⁹ nutarta užšaldyti surinktas aukas⁷⁰ iki šis klausimas bus tinkamai sutvarkytas. Akivaizdesnio pavyzdžio nereikia, nes šio konflikto⁷¹ pasekmės jau persimetė į periferinę lietuvių veiklą. Jis neigiamai atsiliepia ir į jaunimo veiklą. Tas matosi iš I PL [Pasaulio lietuvių] Jaunimo Kongrese įsteigtos Jaunimo sekcijos. Jos uždavinys – koordinuoti tarporganizacinę jaunimo veiklą bei atstovauti organizacijom nepriklausomam jaunimui. Su mažomis išimtimis šis JK [Jaunimo kongreso] nutarimas, deja, nebuvo įgyvendintas, nežiūrint LB darbuotojų įdėtų pastangų. Net iš JAV LB Tarybos nutarimas steigti J.[jaunimo] sekcijas prie kiekvienos LB apylinkės neatnešė konkrečių vaisių.“⁷² Jaunimas į sekcijas būrėsi ne itin noriai, dažniausiai sekcijų veikla suaktyvėdavo rengiantis jaunimo kongresams, organizuojant teminius renginius drauge su vyresniaisiais. Minėtas sekcijas iš dalies galima vadinti jaunimo veiklos finansinės paramos išrūpinajomis – jaunimas taip galėdavo gauti lėšų savo sumanymams.

Gražia iniciatyva laikytinas Bendruomenės žingsnis siekiant į bendruomeninį gyvenimą įtraukti angliškai kalbančiuosius – 1970 m. į Bendruomenės Centro valdybos sudėtį įtrauktas narys ryšiams su angliškai kalbančia karta (Antanas Navasaitis)⁷³. Tais pačiais metais prie JAV LB tarybos įsteigtos Jaunimo reikalų komisijos⁷⁴ (pirmininkas dr. Vytautas Klemas) funkcija buvo bendradarbiauti su jaunimo ir akademinį reikalų vicepirmininkais. Numatyta, kad minėta komisija dirbs ir talkins prie Bendruomenės Centro valdybos įsteigtai Jaunimo sekcijai, kuruos apygardose ir apylinkėse veikiančių jaunimo sekcijų darbą. Tačiau, komisijos pirmininkui pasitraukus iš pareigų, ji nustojo veikti taip ir nepradėjusi savo darbo⁷⁵.

Vietos po saule paieškos: Lietuvių jaunimo informacijos centro projektas

Lietuvių jaunimo organizavimusi, bendros veiklos sujungimu Jungtinėse Amerikos Valstijose rūpinosi ir patys jaunieji. 1970 metais Bostone įsteigtas Lietuvių jaunimo informacijos centras (LJIC) buvo bene pirmasis nepopierinis projektas, atsiradęs iš veiklaus Rytų pakrantės jaunimo iniciatyvos. Neilgai trukus, 1970 metų lapkritį pasirodė pirmasis rotoprintu išleistas aštuonių puslapių apimties Centro vaisius – „Lietuvių jaunimo informacijos centro biuletėnis“, redaguojamas dviejų jaunuolių entuziastų Gintaro Karoso ir Algio Makaičio. Žinoma, kad biuletėnyje bendradarbiavo Nijolė Baskytė, Aldona Dabailaitė, Algis Dumčius, Vilija Lešinskaitė, Rimas Manomaitis, Eglė Pauliukonytė, Regina Petrikonytė ir Marius Ziaugra⁷⁶. Iš pirmajame leidinio puslapyje esančio redakcijos žodžio „Pagaliau pradžia!“ sužinome, kad šio Centro idėja gimė 1970 metų gegužės 2–3 dienomis JAV lietuvių bendruomenės iniciatyva⁷⁷ sušauktame simpoziume Čikagoje, kuriame paaiškėjo, kad „[...] Lietuviškas Jaunimas tremtyje turi savo pažiūras ir pageidavimus. Bendrai paėmus, jie nėra skiriami ideologinėm bei organizacinėm temomis ir grynai atspindi jaunosios kartos mintį.“⁷⁸

Pagrindinį LJIC tikslą leidinio redaktoriai nurodė „sujungti lietuvišką jaunimą tais reikalais, kurie jį bendrai liečia, nežiūrint į politinius, ideologinius ar kitus skirtumus“⁷⁹. Centras siekė surinkti žinių apie lietuviško jaunimo veiklą ir platinti jas per biuletėnį. Vėliau ketinta pasitelkti kitas priemones. Žinios rinktos ne tik iš organizacijų, bet ir iš pavienių asmenų. Tarp minimų organizacijų, su kuriomis jau užmegzti ryšiai, aptinkame ateitininkus, skautus, Lietuvių studentų sąjungą, Santaros–Šviesos federaciją, neolitanus, Lietuvos vyčius, akademinus skautus,

tautinių šokių grupes, lituanistines mokyklas ir net sporto klubus. Šį faktą patvirtina biuletėnyje išspausdintos informacinės žinutės apie jau minėtų jaunimo organizacijų veiklą. Pažymima, kad nors Centro veikla apsiriboję daugiausia tik JAV lietuvišku jaunimu, jau ir užsienio lietuvių jaunimo – Australijos ir Vokietijos – organizacijos buvo pareiškusios norą įsijungti. Lietuvių jaunimo informacijos centro atstovu JAV vakaruose buvo Vytautas Katilius iš Vakarų Los Andželo.

Antrasis gerokai didesnės apimties (11 puslapių) „Lietuvių jaunimo informacijos centro biuletėnis“ pasirodė 1971 metų vasarį. Entuziastingai pradėta jaunimo veikla susidūrė su opia problema – leidinio finansavimu. Redakcijos kolektyvas savo skiltyje su apmaudu pažymėjo, kad „nors Lietuvių bendruomenė, Altas ir Vlikas yra parodę tam tikrą susidomėjimą, bet kol kas konkrečios finansinės paramos niekas neteikė“⁸⁰. Pažymėtina, kad tiek pirmajame, tiek antrajame LJIC biuletėnio numeriuose redaktoriai pabrėžė lietuvių jaunimo išėivijoje „bepartyviškumą“ ir vis „didesnį įsigilinimą ir orientavimąsi dabartinėse sąlygose ir reikaluose“, tarsi siekdami įtvirtinti Centro veiklos ir biuletėnio prasingumo / reikalingumo faktą. Šią mintį iš dalies galėtų patvirtinti kita ne mažiau sviri detalė, nepraslystanti pro akylesnio biuletėnio skaitytojo akis. Ganėtinai daug dėmesio leidinio redakcija skyrė Šiaurės Amerikos lietuvių studentų sąjungos (ŠALSS) veiklos peripetijoms. Žinoma, kad XX a. aštuntojo dešimtmečio pradžioje ši organizacija išgyveno savo saulėlydį ir visomis išgalėmis stengėsi ieškoti racionalių, produktyvią veiklą skatinančių sprendimų. Su džiugesiu sutikta žinia apie 1971 m. sausio 30–31 dienomis Čikagoje, Jaunimo centro patalpose, sušauktą specialų sąskrydį, kuriame dalytasi mintimis apie ŠALSS-gos vaidmenį įvairių kolonijų *ad hoc* komitetų Simo Kudirkos įvykio byloje. Greta visų diskusijų sąskrydyje buvo iškelta mintis ne tik įkurti lietuviškus klubus universite-

tuose, prie kurių būtų priskirti profesoriai, koordinuosiantys šių organizacijų tęstinumą akademinėje srityje, bet ir praplėsti ŠALSS-gos veiklos sritis, kad būtų galima prijungti ir neakademinį jaunimą⁸¹. Susirūpinta, kad lietuviškasis jaunimas pradėjo pasiduoti „melting pot“⁸² srovei, atitolo nuo organizacinės veiklos: „Etninis identitetas pradėjo kristi jau 1968-tais metais, ir kai kurių studentų stebėtojų tarpe tikima, kad jo mirties varpas nuaidėjo Čikagoje 1969-tais metais. [...] Lietuvių jaunimo atitolėjimas nuo organizacinės veiklos prasidėjo tada, kai jis nebepajuto toje veikloje prasmės. Antroji karta, gimusi ir augusi Amerikoje, nebegalėjo savęs identituoti su senesnės kartos ideologija ir mintimis, kurios buvo pasklidusios po visą lietuvišką veiklą, neišskiriant ir jaunimo organizacinės veiklos. Didelis skaičius lietuviško jaunimo jaučiasi atskirtas nuo tų organizacijų, kurios randa proklamacijose, rezoliucijose ar rankų paspaudime su žinomais asmenimis prasmę Lietuvos laisvinimo naudai.“⁸³

Manytina, kad Lietuvių jaunimo informacijos centras Bostone tarsi turėjo padėti užpildyti JAV lietuvių jaunimo (ypač nepriklausiusio ideologinėms organizacijoms) veiklos organizavime atsiradusias spragas. Šią mintį suponuoja biuletenyje išspausdintas rašytojo Petro Melniko⁸⁴ pasisakymas, kuriame palaiškoma „nauja, visus jungiančio, besrovinio ir vienalyčio gyvenimo emigrantiškose sąlygose“ idėja: „Susiskaldymu atrodo palaikome savotišką mūsų gyvenimo pulsą, bet jis deja nėra visuomet linkęs harmoningai plakti taktu su mūsų studentų kultūrinio intereso pulsais. Vienas – visus jungiantis – leidinys, kaip šitas, dėl to yra labai sveikintinas reiškinys, iš kurio (linkėtina) gal vieną dieną jis ir pasidarys visus studentus jungiantis, bepartinis ir negrupinis kultūros, meno ir literatūros žurnaliukas.“⁸⁵

Išreikšdamas palaikymą „Lietuvių jaunimo informacijos centro biuleteniui“, rašytojas, atstovaudamas vyresnės kartos nuomo-

nei, įspėjo ir apie tykančius pavojus: „[...] jei iš pigaus būdo leidžiamo leidinio, jis pradės „didiku“ tapti ir įsileis į brangesnes leidimo priemones, komplikuočiau spaudos procesus, įbrisi į skolas, kaip atsitiko su nemaža mūsų leidinių ir pradės vėluoti ir vėluoti. Linkėtina todėl išlaikyti šį formatą ir tiksliai storėti, straipsniais ir kūrybos puslapiams vis įvairėti – dauginant tik puslapius, ir iš mėnesinio pasidaryti gal net dvisavaitiniu?“⁸⁶

Šiuos palinkėjimus lydėjo gražios ir perspektyvios jaunimo veiklos iniciatyvos. 1971 m. vasarą Centras rengė jaunimo kelionę aplink Šiaurės Ameriką (JAV, Kanadą ir Meksiką). Jos tikslas – susipažinti su Amerikos kraštu, gamta, miestais, aplankyti ir užmegzti ryšius su čionykščiu jaunimu, raginti jį prisijungti prie lietuviškos veiklos ir dalyvauti 1972 metais vykstančiame antrajame Pasaulio lietuvių jaunimo kongrese⁸⁷. Planuota dalyvauti ketvirtojoje Dainų šventėje Čikagoje, rengti jaunimo suvažiavimus ir šokius didesnėse kolonijose. Kelionėje planavo dalyvauti ir jaunimas iš Argentinos, Australijos ir Vokietijos.⁸⁸

Tačiau vyresniosios kartos išvelgtų pavojų „Lietuvių jaunimo informacijos centro biuletenio“ leidėjai neišvengė. 1970 m. kovo 23 d. LJIC pirmininkas Gintaras V. Karosas laišku kreipėsi į JAV LB Centro valdybos pirmininką Vytautą Volertą dėl finansinės paramos: „kreipiamės į lietuvių bendruomenę, kadangi tai yra vienintelė bendrinė organizacija, kuri domisi jaunimo lietuviškumo išlaikymu, taip pat jaunimas traktuoja bendruomenę kaip nepartinę, visus apimančią organizaciją. LJIC prašo finansinės paramos iš JAV Lietuvių bendruomenės, konkrečiai LJIC rinks, perredaguos ir išsiuntinės informacijas apie LB, studentų organizacijų ir bendrai visuomenės veikimą užsiregistravusiam jaunimui. Prašom JAV LB padengti spausdinimo, ekspedijavimo ir pašto išlaidas, apskaičiavome, kad šiemetams išleisti 5 numerius kainuotų apie \$3000. Žinoma, nemaža dalis šios sumos bus vienkartinis

išmokėjimas už mūsų IBM kompiuterio sistemos parengimą. Kitos išlaidos būtų surištos su kiekvieno numerio išspausdinimu ir išsiuntinėjimu, reikalui esant LJIC galėtų JAV LB CV-bai pristatyti detališką sąmatą.⁸⁹ Paramos iš Lietuvių bendruomenės sulaukta, tačiau ne tokios, kokios tikėtasi. Turėdama apytuštį išdą, varginama nesibaigiančios konkurencinės kovos su ALT, Lietuvių bendruomenė parėmė Lietuvių jaunimo informacijos centro iniciatyvas vos 300 dolerių⁹⁰.

Aktyvūs jaunimo entuziastai nenuleido rankų net ir skęsdami skolose. 1971 m. antrąją pusę dienos šviesą išvydo naujas dvidešimt keturių puslapių apimties žurnalas „Lietuvių jaunimas“. Šį Lietuvių jaunimo informacijos centro vadovų žingsnį sunku vertinti vienareikšmiškai. Galima džiaugtis, kad jaunuoliai nenuleido rankų ir visomis išgalėmis stengėsi tęsti jau pradėtus darbus, kartu įrodydami vyresniesiems esą visaverčiai bendruomenės nariai. Kita vertus, šis leidinys veikiausiai galėtų būti vadintinas jaunatviško entuziazmo pliūpsniu, ėjimu *va bank* ir savitu įspėjamoju pagalbos šūksniu. Apie tai byloja „Lietuvių jaunime“ išdėstytas leidinio tikslas – manyta, kad jis pajėgus tapti komunikacijos šaltiniu „visame pasaulyje tarp lietuviško ir lietuviškai galvojančio jaunimo“. Čia glaudžiai prisišlijeja Lietuvių jaunimo informacijos centro, veikiančio Bostone, išskelti tikslai: „1) padaryti komunikacijos šaltinį visame pasaulyje tarp išisklaidžiusio lietuviško ir lietuviškai galvojančio jaunimo, 2) sudaryti šaltinį, kuriuo visos organizacijos bei pavieniui asmenys galėtų naudotis, nežiūrint ideologinių ar kitų skirtumų, 3) pakelti lietuvių jaunimo optimizmą, sudarius jiems sąlygas, galimybes įsijungti į kokias organizacijas ar prasmingus darbus bei veiklą, 4) nušviesti jaunimui lietuvių visuomenės nuveiktus darbus, veiklą ir ateities gaires, 5) iškelti jaunimui Lietuvos jaunimo laimėjimus pasaulio arenoje, pasižymėjimus, pageidavimus, troškimus ir vargus. Palaikyti

ryšį su Lietuvos jaunimu, 6) stengtis išleisti „Lietuvių jaunimą“ kuo dažniau ir kaskart įdomesnį, 7) stengtis siuntinėti visam pasaulio lietuvių jaunimui šį laikraštėlį nemokamai, išsilaikant aukomis, Bendruomenės parama ir mecenatų pagalba, 8) visai stengtis kuo greičiau prisijungti prie Pasaulio Lietuvių Bendruomenės, kad tęstinumas išsilaikytų, 9) sudaryti visą laisvojo pasaulio lietuvių jaunimo kartoteką ir įterpti į IBM korteles, 10) stengtis įsteigti lietuvių Computer Dating Sistemą, palengvinti ir paįvairinti jaunimo socialinį gyvenimą, 11) mėginti surasti naujų būdų, naujų idėjų, lietuvių jaunimo tarpe, išjudinti veiklą, padaryti ją gyvesnę.“⁹¹ Tolesniuose leidinio numeriuose LJIC įvardijo ir dar vieną tikslą – „paraginti veiksnius įsteigti lietuvių jaunimo „Peace Corps“⁹².“ Pastebėtina, kad net ir šiame leidinyje jaunoji karta išsakė konkretų norą šlietis prie Pasaulio lietuvių bendruomenės, o ne veikti atskirai.

Šis noras, kaip teigė patys jaunieji, buvo nulemtas dviejų aplinkybių – vyresniųjų sukauptos patirties stokos ir finansinės paramos: „Visą laiką jutome reikalingumą būti kokios nors organizacijos globoje. Juk mums jauniems, nepatyrusiems sunku redaguoti, atsakinėti į šimtus laiškų, platinti atsišaukimus, organizuoti keliones, sudarinėti jaunimo sąrašus ar rūpintis finansus surinkti! Visko nepajėgiame atlikti. O nežinodami, ar turėsime lėšų sekančiam leidiniui, ir neturėdami organizacijos globos, mūsų darbai pradeda svyruoti ir pasiduodame pesimizmui.“⁹³ Net ir varganai, tik iš aukų išsilaukantis Lietuvių jaunimo informacijos centras nemokamai siuntinėjo savo laikraštėlį viso pasaulio jaunimui, užsiregistravusiam LJI centre. Centro vadovai paramos kreipimėsi į visuomenę rašė: „LJIC skęsta skolose, nors esam optimistai, kurie dar tiki vyresniųjų patrijotų žodžiais „Kad jaunimas yra mūsų tautos ateitis, kad mums reikia jaunimo, mes padėsime jaunimui, jūs tik dirbkit, o mes visuomet būsime su jumis. Be jaunimo

beprasmiška tautinė išeivijos ateitis.“ Bet turim prisipažinti, kad šis gražus sapnas neilgai išsilaikys be materialinio pagrindo.“⁹⁴

Materialinės bazės skurdumas minimas vėlesniuose leidinio numeriuose, pabrėžiamas, kad laikraštukas išeinąs pavėluotai, nes trūksta lėšų: „Jeigu visas jaunimas, kuris gauna LJ, atsiųstų bent po porą dolerių, LJIC centro visos bėdos būtų seniai pasibaigusios.“⁹⁵ O 1972 m. nr. 8–9 randame savotišką redakcijos *requiem* „Mes tęsėm savo veiklą, kol galėjom!“, kuriame pažymima, kad LJIC padėtis kritiška ir Centras priverstas užsidauryti: „Darbai silpsta – nėra lėšų, nei paramos. Po trijų LJIC metų veiklos... Centras, pagaliau, jau baigia savo veiklą, nepajėgdamas toliau finansiniai išsiversti [...]“.⁹⁶ Jaunimas su apmaudu konstatavo, kad jų noras tapti Bendruomenės dalimi taip ir liko iki galo nesuprastas: „Gaila, kad mūsų Bendruomenė nesuprato ar nenorėjo suprasti mūsų užsimojimų. Mums talkino tik Šaulių Sąjunga, SLA ir nedidelis skaičius aukotojų. Nors esame prašę L. B. priimti mus į savo globą, bet to neįvyko. Iš jų tegavome tik \$300 auką. Altas irgi prisiuntė \$300. O Lietuvių Fondas, sužinojęs apie Šaulių paaukotus LJIC \$2,000.00, gražiai raštu pasiteisino, kad mūsų bėdos jau „pasibaigusios“ ir dabar belieka tik tvarkytis. Būdami be užnugario [...] mes ir vėl įbridome į skolą, iš kurios jau nebegalime išbristi. Būsime priversti savo vykdomus darbus sustabdyti. Šalia to, kad leidžiame LJIC laikraštėlį, esame dar įsteigę Lietuvių Computer Dating sistemą. Deja, paramos negavome nei šiam darbui, kuriam trūko tik \$500. [...] Neišsipildė kai kurių vyresnių lietuvių veikėjų ir organizacijų pažadai, esą: „Jūs Jaunime, dirbkite, o mes visuomet ateisim Jums į pagalbą!“⁹⁷

Žvelgiant iš perspektyvos ir vertinant XX a. aštuntojo dešimtmečio pradžioje įsteigto Lietuvių jaunimo informacijos centro Bostone veiklą pažymėtina, kad jaunimas iš tiesų ne tik ieškojo būdų ir priemonių savo veiklai išjudinti⁹⁸, bet ir pats jas kūrė. Viena jų

Lietuvių „Computer Dating“ sistema – tūkstančiai jaunimo IBM kompiuterio kortelių, kuriose jaunimas suklasifikuotas pagal amžių, vietovę, organizacijas – teikė galimybių plėtoti lietuvių jaunimo komunikacijos tinklą visame pasaulyje. Gaila, kad šiam LJIC projektui pritrūko finansinės paramos. Dar vienas projektas buvo sudaryta lietuvių jaunuolių aktyvistų grupė „Peace Corps“: bent vienus metus praleidę bendruomenės darbe jaunuoliai keliaudami po lietuvių kolonijas koordinuotų, palaikytų ir skatintų ryšius tarp visų jaunimo centrų. Planuodami savo veiklą LJIC vadovai ketino sudaryti ir viso pabaltiečių jaunimo informacinį ryšį, siuntinėdami „Lietuvių jaunimą“ estų ir latvių jaunimo vadams. Siekdami labiau išplėsti savo tinklą tarp jaunimo, leidinio redaktoriai buvo numatę laikraštėlį leisti keturios kalbomis (50–70 proc. lietuvių kalba, 20–40 proc. anglų, o likusią dalį – ispanų ir vokiečių kalbomis)⁹⁹, įsteigti skyrelius atskirioms organizacijoms, nes tada į informacijos telkimo darbą būtų įtraukiami skautai, ateitininkai, neolitanai, Lietuvos vyčiai ir kito jaunimo organizacijos. Tačiau svarbiausiu LJI centro veiklos numatymu laikytina mintis, kad laisvojo pasaulio jaunimui reikia „efektingos Pasaulio Lietuvių Jaunimo Sąjungos, kuri palaikytų glaudžius ryšius tarp visų lietuvių jaunimo organizacijų. [...] Kad stengtųsi išjudinti jaunimo veiklą visais įmanomais būdais, naujom idėjom, pvz., lietuvių „Peace Corps“, „Computer Dating“ ir bet kokių būdu, kad atsiektų rezultatus, o ne tik patenkintų vyresnius veikėjus...“¹⁰⁰

Vietoj išvadų

1957–1972 metais JAV lietuvių jaunimo organizavimas(-is) vyko dviem kryptimis: JAV lietuvių bendruomenės ir joje gyvenančio jaunimo iniciatyva. Galima būtų išskirti du JAV lietuvių jaunimo organizavimo

etapus Bendruomenės veikloje: *pasyvųjų* (1957–1961 m. pirmasis pusmetis) ir *aktyvųjų* (1961 m. pabaiga–1972).

Pirmajame etape JAV lietuvių bendruomenė rūpinosi organizacinio tinklo sudarymu ir stiprinimu, reikalavusiu didelių laiko ir žmogiškųjų išteklių sąnaudų. Jaunimo organizavimo(-si) problema tuo metu neatrodė itin aktuali: apsiribota jaunosios kartos lituanistinio švietimo organizavimu, o jaunosios kartos bendruomeniškumo ugdymas paliktas Jungtinėse Amerikos Valstijose veikiančioms, iš DP stovyklų perkeltoms ideologinėms jaunimo organizacijoms – ateitininkams, skautams, neolitanams. Glaudūs ryšiai su Šiaurės Amerikos lietuvių fizinio auklėjimo ir sporto sąjungos (ŠALFASS) ir lietuvių studentų sąjungos (LSS) vadovais, bendros jaunimo veiklos organizavimas dalinai kompensavo Bendruomenės „neveiklumą“.

Antrąjį etapą žymi 1961 m. rugsėjo 2–3 dienomis Niujorke vykusios JAV LB tarybos sesijoje priimtas nutarimas kurti instituciją, kuri rūpintųsi neorganizuotu jaunimu. Minėtinas Vytauto Volerto iškeltas Jaunimo tarybos projektas, jaunimo reikalų vadovo pareigybės prie JAV LB Centro valdybos įsteigimas 1964 metais. Tai teikė galimybių JAV LB Centro valdybai palaikyti glaudesnius ryšius su jau veikiančiomis jaunimo organizacijomis. JAV LB jaunimo reikalų vado-

vas dalyvavo PLB jaunimo sekcijos veikloje. PLB pavyzdžiu 1970 metais pradėtos steigti JAV LB apygardų ir apylinkių jaunimo sekcijos – lietuvių jaunimo veiklos koordinatorės. Jų steigimo procesas buvo itin lėtas ir truko iki 1971 m. pabaigos. Jaunimo organizavimą prie JAV LB kiek apsunkino JAV LB ir ALT konkurencinės kovos lietuvių išseivijos telkimo ir Lietuvos laisvinimo byloje.

Lietuvių jaunimo organizavimusi, bendros veiklos sujungimu JAV rūpinosi ir patys jaunieji. 1970 metais Bostone įkurtas Lietuvių jaunimo informacijos centras (LJIC) laikytinas pirmuoju nepopieriniu projektu, gimusiu iš veiklaus Rytų pakrantės jaunimo iniciatyvos. LJIC siekė surinkti žinių apie lietuviško jaunimo veiklą ir skleisti jas per savo spaudos organą – 1970–1971 metais rotatoriumi leistą „Lietuvių jaunimo informacijos centro biuletinį“ ir vėliau jį pakeitusį žurnalą „Lietuvių jaunimas“. LJIC palaikė jaunimo šliejimosi prie JAV LB, PLB idėją; manyta, kad tai bene vienintelis ir užtikrintas lėšų numatyta veiklai įgyvendinti garantas. Vienas grandioziškiausių LJIC projektų – milžiniškų finansinių išteklių pareikalavusi Lietuvių „Computer Dating“ sistema, turėjusi padėti plėtoti lietuvių jaunimo komunikacijos tinklą visame pasaulyje. Tačiau pritrūkus lėšų šis entuziastingas jaunimo projektas liko iki galo neįgyvendintas.

Nuorodos

1. Vaškėlis Br. Mūsų jaunimo perspektyvos, *Į Laisvę*, 1957, nr. 14 (51), p. 25.
2. Bučinskytė I. *Idealų vedami: ateitininkai išėivijoje XX amžiaus 5–7 dešimtmečiais*, Vilnius: Versus aureus, 2008, p. 88.
3. Šaltiniuose vartotas kraštų valdybų terminas. Žodis „kraštas“ supras tas kaip valstybė ar žemynas.
4. Žinutė Lietuvių studentų sąjungos Centro valdybos leidžiamame žurnale *Studentų gairės*, 1957 m. vasaris–kovas, nr. 27, p. 2; Mūsų kronika, *JAV lietuvių bendruomenė*, 1957, bal. 15, nr. 6, p. 4.
5. Plačiau apie Amerikos lietuvių jaunimo kongresą žr.: Baltinis A., Jaunimo kongresas mūsų tautinių siekimų šviesoje, *Aidai*, 1957 m. rugsėjis, nr. 7 (102), p. 289–294; L. A. [Leonardas Andriekus] Jaunimo kongresas ir šokių šventė, *Aidai*, 1957 m. spalio, nr. 8 (103), p. 331.
6. *Pasaulio lietuvių bendruomenė 1949–2003* [sudarytoja Vitalija Stravinskienė]. Vilnius: Artlora, 2004.
7. Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos veikla, *Pasaulio lietuvių bendruomenė 1949–2003*, p. 79–90.
8. Jungtinių Amerikos Valstijų lietuvių bendruomenė, *Pasaulio lietuvių bendruomenė 1949–2003*, p. 216–238.
9. Simonavičiūtė D. *Pasaulio lietuvių bendruomenės raida XX a. 5–8 dešimtmečiuose*: daktaro disertacija: humanitariniai mokslai, istorija (05H), Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvos istorijos institutas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2008. – 194 p.
10. *Ten pat*, p. 81–96.
11. Dapkutė D. *Lietuvių išėivijos liberaliosios srovės genezė*, Vilnius: Vaga, 2002. – 310 p.; Bučinskytė I. *Idealų vedami: ateitininkai išėivijoje XX amžiaus 5–7 dešimtmečiais*, Vilnius: Versus aureus, 2008. – 334 p.
12. *JAV LB trys dešimtmečiai* [redagavo Balys Raugas]. Bruklinas: JAV LB Krašto valdyba, 1982, 374 p.; Jungtinių Amerikos Valstijų lietuvių bendruomenės 50-ties veiklos metų jubiliejus [redagavo Jūratė Budrienė]. Chicago: JAV LB Krašto valdyba, 2001. – 204 p.; JAV LB penki dešimtmečiai 1951–2002: auksinis jubiliejus [vyr. redaktorius ir sudarytojas Balys Raugas]. Vilnius: JAV LB krašto valdyba, 2003. – 799 p.; Nainys G. *Lietuvai ir lietuvybei: JAV Lietuvių bendruomenės penkiasdešimtmetis* [2-as papild. leidimas]. Vilnius: JAV LB XVI Krašto valdyba, 2004. – 223 p.; Bronius Nainys, *Lietuvos laisvinimo kelio: Pasaulio lietuvių bendruomenės veiklos atspindžiai*, Vilnius: Petro ofsetas, 2010. – 537 p.; Gureckas A. Lietuvių jaunimo politinė veikla Niujorke 1963–1968 m. Lietuvių Jaunimo Antikolonialinė Lyga (LJAL), *Žygis į Jungtines Tautas ir Baltiečių Kreipimasis į Jungtines Tautas (BATUN)*, *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2008, nr. 1 (5), p. 113–128.
13. Pastaba. LTSC PLA esantys archyviniai fondai, skirtingai nei Lietuvoje esančiose archyvinėse institucijose, yra suskaidyti į dėžes, o ne į apyrašus.
14. 1956 m. (nr. 1) – 1957 m. (nr. 7) leistas rotatoriumi JAV LB Centro valdybos Klivlande (Ohajas).
15. Pakeitė „JAV lietuvių bendruomenės“ biuletinį. Ėjo iki 1962 metų Klivlande, vėliau iki 1963 m. Čikagoje. Paskui šis leidinys prisilėjo prie PLB ir virto visų kraštų lietuvių bendruomenės jungiančiu žurnalu „Pasaulio lietuvis“.
16. Ėjo 1961–1964 metais Sent Pitersburge (Florida).
17. Leistas nuo 1963 m. Los Andžele (Kalifornija).
18. JAV LJS įsteigta 1973 m. gruodžio 28–31 dienomis Klivlande, pirmojo Šiaurės Amerikos lietuvių jaunimo suvažiavimo metu. Šiaurės Amerikos lietuvių jaunimo pirmojo suvažiavimo nutarimai, *Pasaulio lietuvis*, 1974 m. kovas–balandis, nr. 4 (69), p. 73.
19. Tai – pirmoji emigracijos banga, siejama su XIX a. antrosios pusės ir XX a. pradžios mi-

- gracija ir vadinamąja *ekonomine* emigracija. Šios emigracijos bangos metu Lietuvą palikę asmenys, įsikūrę JAV, dažnai vadinami *grynoriais* arba *senaisiais ateiviais*.
20. 1951 metų pradžioje buvo sudarytas laikinasis organizacinis komitetas, vadovaujamas prelado Jono Balkūno. Oficialus steigiamasis Bendruomenės aktas pasirašytas 1951 m. lapkričio 18 dieną Niujorke. Žr.: Stasys Barzdukas, JAV lietuvių bendruomenė, *Amerikos lietuvių bendruomenės Centro valdybos biuletenis*, 1960 m. gruodis, nr. 28, p. 13; Jono Jasaičio kalba II PLB Seime, *Pasaulio Lietuvių Bendruomenės antrojo Seimo darbai* [redagavo A. Rinkūnas], Torontas (Kanada): spaudos bendrovė „Žiburiai“, 1963, p. 43; JAV LB *trys dešimtmečiai*, p. 5–6, 15.
 21. Už šią sritį buvo atsakinga prie JAV LB veikusi Švietimo taryba, įsteigta 1955 m.
 22. Dapkutė D. *Lietuvių išėvijos liberaliosios srovės genezė*, p. 219; Bučinskytė I. *Idealų vedami: ateitininkai išėvijoje XX amžiaus 5–7 dešimtmečiais*, p. 188–197.
 23. JAV LB pirmosios tarybos trečiosios sesijos, vykusios Čikagoje 1957 m. rugpjūčio 31–rugsėjo 2 dienomis, nutarimai (neprotolinis tekstas), *Amerikos lietuvių bendruomenės Centro valdybos biuletenis*, 1958, vas. 16, nr. 10, p. 2.
 24. JAV LB Centro valdybos pranešimas JAV LB antrosios tarybos antrojoje sesijoje, vykusioje 1959 m. liepos 4–6 dienomis Čikagoje, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–8, b. 14374-278, l. 2.
 25. JAV lietuvių jaunimas itin aktyviai veikė ideologinėse organizacijose – skautų, ateitininkų, neolituonų. JAV LB Centro valdybos pirmininko Jono Jasaičio pranešimas JAV LB trečiosios tarybos trečiajai sesijai, vykusiai 1963 m. liepos 6–7 dienomis Čikagoje, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–8, b. 4546, l. 1; JAV LB Centro valdybos pirmininko Jono Jasaičio 1963 m. liepos 21 d. laiškas Vytautui Kamanalui dėl JAV LB tarybos veiklos vizijos, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–4, b. 996, l. 3.
 26. JAV LB Centro valdybos žodis, *Amerikos lietuvių bendruomenės Centro valdybos biuletenis*, 1958, spalio 31, nr. 14, p. 2; Lietuvių bendruomenės tarybos sesija [apie JAV LB antrosios tarybos antrąją sesiją, vykusią Čikagoje 1959 m. liepos 4–6 d.], *Amerikos lietuvių bendruomenės Centro valdybos biuletenis*, 1959, rugpj. 27, nr. 18, p. 3.
 27. JAV LB Centro valdybos pirmininko Jono Jasaičio pranešimas JAV LB ketvirtosios tarybos pirmajai sesijai, vykusiai 1964 m. liepos 25–25 d. Klivlande, *LTSC PLA*, f. 13959, d. 1, b. 33, l. 30.
 28. Iki 1965 m. bendradarbiauta su Fizinio auklėjimo sąjungos komitetu (FASK). Po 1965 m. visus sporto klubus sujungė Šiaurės Amerikos lietuvių fizinio auklėjimo ir sporto sąjunga (ŠALFASS).
 29. JAV LB Centro valdybos pirmininko Jono Jasaičio pranešimas JAV LB ketvirtosios tarybos pirmajai sesijai, vykusiai 1964 m. liepos 25–25 d. Klivlande, *LTSC PLA*, f. 13959, d. 1, b. 33, l. 30; JAV LB ketvirtosios tarybos antrosios sesijos, vykusios 1965 m. gegužės 22–23 dienomis Filadelfijoje, protokolas, *LTSC PLA*, f. 13959, d. 1, b. 24, l. 6–7.
 30. JAV LB Centro valdybos vicepirmininko jaunimo reikalams Juozo Gailos pranešimas JAV LB šeštosios tarybos trečiajai sesijai, vykusiai 1972 m. balandžio 28–30 dienomis Dainavos stovykloje, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–8, b. 23845-2323, l. 1.
 31. 1968 m. peraugo į Kultūros tarybą.
 32. JAV LB Centro valdybos pirmininko Jono Jasaičio pranešimas JAV LB ketvirtosios tarybos pirmajai sesijai, vykusiai 1964 m. liepos 24–25 dienomis Klivlande, *LTSC PLA*, f. 13959, d. 1, b. 33, l. 30.
 33. JAV LB Centro valdybos vicepirmininko jaunimo reikalams Juozo Gailos pranešimas JAV LB šeštosios tarybos trečiajai sesijai, vykusiai 1972 m. balandžio 28–30 dienomis Dainavos stovykloje, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–8, b. 23845-2323, l. 1.
 34. Rubrika „Kraštų bendruomenė“, skyrelis „JAV lietuvių bendruomenė“, *Pasaulio*

- lietuvis*, 1963 m. gruodis, nr. 2, p. 29; 1964 m. vasaris, nr. 4, p. 61–63.
35. Rubrika „Kraštų bendruomenė“, skyrelis „JAV lietuvių bendruomenė“, *Pasaulio lietuvis*, 1964 m. kovas, nr. 5, p. 77.
 36. JAV LB Centro valdybos pirmininko Stasio Barzduko pranešimas JAV LB trečiosios tarybos pirmojoje sesijoje, vykusioje 1961 m. rugsėjo 2–4 dienomis Niujorke, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–8, b. 14736-581, l. 3.
 37. JAV LB trečiosios tarybos pirmosios sesijos, vykusios 1961 m. rugsėjo 2–3 d. Niujorke, protokolas, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–10, b. 14377-306, l. 13.
 38. *Ten pat*, l. 14.
 39. JAV LB Centro valdybos pirmininko Jono Jasaičio pranešimas JAV LB trečiosios tarybos trečiajai sesijai, vykusiai 1963 m. liepos 6–7 dienomis Čikagoje, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–8, b. 4546, l. 1.
 40. Fizinio auklėjimo sąjungos komitetas. Nuo 1965 m. visus sporto klubus sujungė Šiaurės Amerikos lietuvių fizinio auklėjimo ir sporto sąjunga (ŠALFASS).
 41. JAV LB Centro valdybos pirmininko Jono Jasaičio 1963 m. liepos 21 d. laiškas Vytautui Kamantui dėl JAV LB tarybos veiklos vizijos, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–4, b. 996, l. 3.
 42. JAV LB Centro valdybos pirmininko Jono Jasaičio pranešimas JAV LB ketvirtosios tarybos pirmajai sesijai, vykusiai 1964 m. liepos 25–25 d. Klivlande, *LTSC PLA*, f. 13959, d. 1, b. 33, l. 30; JAV LB ketvirtosios tarybos antrosios sesijos, vykusios 1965 m. gegužės 22–23 dienomis Filadelfijoje, protokolas, *LTSC PLA*, PLB f. 13959, d. 1, b. 24, l. 11; JAV LB Centro valdybos pirmininko Jono Jasaičio pranešimas JAV LB ketvirtosios tarybos trečiajai sesijai, vykusiai 1966 m. balandžio 30–gegužės 1 dienomis Detroite, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–8, b. 4520, l. 8.
 43. JAV LB ketvirtosios tarybos pirmosios sesijos, vykusios 1964 m. liepos 25–26 dienomis Klivlande, nutarimai, *Pasaulio lietuvis*, 1964 m. spalio, nr. 10, p. 155.
 44. JAV LB ketvirtosios tarybos antrosios sesijos, vykusios 1965 m. gegužės 22–23 dienomis Filadelfijoje, protokolas, *LTSC PLA*, f. 13959, d. 1, b. 24, l. 6.
 45. V-osios tarybos I-oji sesija, *Pasaulio lietuvis*, 1967 m. lapkritis, nr. 31, p. 525.
 46. Rubrika „Kraštų bendruomenė“, skyrelis „JAV lietuvių bendruomenė“, *Pasaulio lietuvis*, 1970 m. lapkritis–gruodis, nr. 13 (49), p. 220.
 47. Rubrika „Kraštų bendruomenė“, skyrelis „JAV lietuvių bendruomenė“, *Pasaulio lietuvis*, 1971 m. kovas, nr. 15 (51), p. 250.
 48. JAV LB ketvirtosios tarybos antrosios sesijos, vykusios 1965 m. gegužės 22–23 dienomis Filadelfijoje, protokolas, *LTSC PLA*, PLB fondas nr. 13959, dėžė 1, byla 24, l. 11.
 49. 1965 m. lapkričio 13 d. Madisono parke buvo organizuotas „Žygis į Jungtines Tautas“, kurio tikslas buvo protestuoti prieš 25 metų sovietų okupaciją, kreiptis rezoliucijomis į Jungtinių Tautų atstovybes ir Jungtinių Tautų komitetą prašant tirti kolonializmą, kreiptis į JAV vyriausybę prašant įtraukti Lietuvos bylą į Jungtinių Tautų darbotvarkę ir „pademonstruoti visuomenei, kad lietuvių gyvenimas yra gyvas jėgas, su kuria reikia skaitytis ir duoti teigiamą pavyzdį būsimoms kartoms“. Plačiau apie lapkričio 13-osios žygį į Jungtines Tautas žr.: Budreckis A. Žygis į Jungtines Tautas, *Tėvynės sargas*, 1966, nr. 1 (27), p. 96–105; Lietuvių jaunimo žygis į Vašingtoną, *Pasaulio lietuvis*, 1965 m. gegužė–birželis, nr. 16, p. 246.
 50. JAV LB ketvirtosios tarybos antrosios sesijos, vykusios 1965 m. gegužės 22–23 dienomis Filadelfijoje, protokolas, *LTSC PLA*, f. 13959, d. 1, b. 24, l. 11.
 51. *Ten pat*, l. 13.
 52. *Ten pat*, l. 14.
 53. JAV LB Centro valdybos jaunimo reikalų vadovas (narys jaunimo reikalams) įėjo į PLB Jaunimo sekcijos sudėtį.
 54. Jaunimo organizacijų pirmininkų konferencija Čikagoje, *Pasaulio lietuvis*, 1967 m. birželis, nr. 29, p. 488–489.

55. Kamantas V., Jaunimas Lietuvių bendruomenėje (pranešimas III PLB Seimui), *Pasaulio lietuvis*, 1968 m. lapkritis–gruodis, nr. 2 (38), p. 31–33.
56. Rubrika „Į II Jaunimo kongresą“, *Pasaulio lietuvis*, 1970 m. kovas–gegužė, nr. 10 (46), p. 165.
57. JAV LB Centro valdybos 1970 m. gegužės 18 d. bendralaiškis JAV LB apygardų ir apylinkių valdyboms, *VDU ISC*, f. 6, p. 1–7, b. 21448-1280, l. 2.
58. Rubrika „Į II Jaunimo kongresą“ – Jaunimo simpoziumas, *Pasaulio lietuvis*, 1970 m. birželis, nr. 11 (47), p. 186.
59. *Ten pat.*
60. Rubrika „Kraštų bendruomenės“, skyrelis „JAV lietuvių bendruomenė“, *Pasaulio lietuvis*, 1970 m. rugsėjis–spalis, nr. 12 (48), p. 203.
61. Rubrika „Kraštų bendruomenės“, skyrelis „JAV lietuvių bendruomenė“, *Pasaulio lietuvis*, 1970 m. lapkritis–gruodis, nr. 13 (49), p. 220.
62. JAV LB šeštosios tarybos antrosios sesijos, vykusios 1971 m. sausio 16–17 d. Filadelfijoje, protokolas, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–10, b. 21145-391, l. 6.
63. JAV LB Centro valdybos vicepirmininko jaunimo reikalams Juozo Gailos pranešimas JAV LB šeštosios tarybos trečiajai sesijai, vykusiai 1972 m. balandžio 28–30 dienomis Dainavos stovykloje, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–8, b. 23845-2323, l. 1.
64. JAV LB šeštosios tarybos trečiosios sesijos, vykusios 1972 m. balandžio 28–30 dienomis Čikagoje, nutarimai, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–10, b. 797, l. 3.
65. *Ten pat.*
66. JAV LB šeštosios tarybos penktosios sesijos, vykusios 1973 m. balandžio 28–29 Niujorke, nutarimai, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–10, b. 797, l. 8.
67. Studentų suvažiavimo nutarimas, *Amerikos lietuvių bendruomenės Centro valdybos biuletėnis*, 1958, bal. 12, nr. 11, p. 2; Bendruomenė pasisako [JAV LB apylinkių ir apygardų atstovų ir centrinių organų suvažiavimo, vykusio 1959 m. rugsėjo 5–6 d. Detroite, rezoliucijos], *Amerikos lietuvių bendruomenės Centro valdybos biuletėnis*, 1959, lapkr. 20, nr. 19, p. 2; Bendruomenė pasisako. *Aidai*, 1959 m. spalio, nr. 8, p. 367.
68. Alaušius [Juozas Girnius]. Kiek pats jaunimas rengiasi savo kongresui, *Aidai*, 1972 m. kovas, nr. 3, p. 102–103.
69. Pabraukta tekste.
70. Turima omenyje Vasario 16-osios minėjimui skirtos aukos. Buvęs JAV LB Krašto valdybos pirmininkas Bronius Nainys šią situaciją aprašė savo knygoje: „Pradėtam laisvinimo darbui neturėdama lėšų Krašto valdyba raštu kreipėsi į VLIK ir ALT, kviesdama šias įstaigas Vasario 16-osios minėjimų proga kartu su Bendruomene telkti lėšas į bendrą išdą ir jomis vėliau dalintis. Tam pritarimo nebuvo. Tada Krašto valdyba 1969 01 26 bendraraščiu apygardom ir apylinkėm paskelbė dabar visiems jau gerai žinomą ir jau prigijusį laisvo apsisprendimo principą, kviesdama Vasario 16-osios minėjimų rengėjus „organizuoti aukų rinkimą ir pasirūpinti, kad kiekvienam aukotojui būtų sudarytos sąlygos savo auką skirti pagal jo paties pasirinktą tikslą atitinkamam veiksniui (pvz., Lietuvių Bendruomenei, ALT, Tautos fondui ar dar kitaip“. Bronius Nainys, *Lietuvos laisvinimo keliu: Pasaulio lietuvių bendruomenės veiklos atspindžiai*, Vilnius: Petro ofsetas, 2010, p. 26.
71. Plačiau apie lietuvių išeivijos politinių grupių nepasitenkinimą Vasario 16-osios aukų rinkimų byloje žr.: Bronius Nainys, *Lietuvos laisvinimo keliu: Pasaulio lietuvių bendruomenės veiklos atspindžiai*, p. 28–32.
72. PLB valdybos vykdomojo vicepirmininko Antano Butkaus pranešimas 1973 m., *LTSC PLA*, f. 13959, d. 1, b. 1, l. 2.
73. Rubrika „Kraštų bendruomenės“, skyrelis „JAV lietuvių bendruomenė“, *Pasaulio lietuvis*, 1971 m. kovas, nr. 15 (51), p. 250.

74. JAV LB šeštosios tarybos antrosios sesijos, vykusios 1971 m. sausio 16–17 d. Filadelfijoje, protokolai, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–10, b. 21145-391, l. 8.
75. JAV LB Centro valdybos vicepirmininko jaunimo reikalams Juozo Gailos pranešimas JAV LB šeštosios tarybos trečiajai sesijai, vykusiai 1972 m. balandžio 28–30 dienomis Dainavos stovykloje, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–8, b. 23845-2323, l. 2.
76. *Lietuvių jaunimo informacinis biuletėnis*, 1970 m. lapkritis, nr. 1, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–8, b. 15769-306, l. 2.
77. Simpoziumą Ilinojaus universiteto patalpose Čikagoje surengė JAV LB Centro valdybos narės Audronės Kubiliūtės pirmininkaujamas komitetas, kurį sudarė vicepirm. P. Žumbakis, nariai V. Ruibytė, A. Augaitis, L. Nainytė ir A. Antanavičius. Be bendrųjų temų, simpoziumas taip pat kritiškai pažvelgė į pirmąjį Pasaulio lietuvių jaunimo kongresą ir aptarė antrojo kongreso tikslus bei organizavimo detales. Rubrika „Į II Jaunimo kongresą“, *Pasaulio lietuvis*, 1970 m. kovas–gegužė, nr. 10 (46), p. 165.
78. *Lietuvių jaunimo informacinis biuletėnis*, 1970 m. lapkritis, nr. 1, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–8, b. 15769-306, l. 1.
79. *Ten pat.*
80. *Lietuvių jaunimo informacinis biuletėnis*, 1971 m. vasaris, nr. 2, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–8, b. 15075-324, l. 1.
81. *Ten pat.*
82. „Melting pot“ (angl. – tirpinimo katilas – tiglis) – metafora, dažnai vartojama Amerikos imigrantų asimiliacijos procesui apibūdinti (liet. – „tautų katilas“).
83. Rukšėnas A. Simas Kudirka – laisvės troškimo simbolis. Vigilant incident implikacijos lietuvių jaunimui, *Lietuvių jaunimo informacinis biuletėnis*, 1971 m. vasaris, nr. 2, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–8, b. 15075-324, l. 7–8.
84. Petras Melnikas (1922–1998) – rašytojas (slapyvardis – P. Lapas), architektas. Apie 1950-uosius persikėlė į JAV. 1952 m. Lorencio technologijos institute Sautfilde (Mičigano valstijoje) įgijo architektūros bakalauro laipsnį. Dirbo įvairiose architektūros bendrovėse. Bendradarbiavo „Aiduose“, „Ateityje“, „Darbininke“, „Drauge“, „Metmenyse“, „Naujienose“, „Tėviškės žiburiuose“, „Varpe“ (išspausdino novelių, apysakų, straipsnių dailės, literatūros, istorijos, filosofijos temomis). Romane „Gėlių generacija“ (1982) atskleidė aktualias JAV septintojo dešimtmečio jaunimo gyvenimo problemas.
85. Petro Melniko laiškas rubrikoje „Mums rašo“, *Lietuvių jaunimo informacinis biuletėnis*, 1971 m. vasaris, nr. 2, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–8, b. 15075-324, l. 2.
86. *Ten pat.*, l. 2.
87. Jaunimo vasaros kelionė 1971 metais, *Lietuvių jaunimo informacinis biuletėnis*, 1970 m. lapkritis, nr. 1, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–8, b. 15769-306, l. 7; Lietuvių jaunimo vasaros kelionė, *Lietuvių jaunimo informacinis biuletėnis*, 1971 m. vasaris, nr. 2, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–8, b. 15075-324, l. 10.
88. Lietuvių jaunimo vasaros kelionė, *Lietuvių jaunimo informacinis biuletėnis*, 1971 m. vasaris, nr. 2, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–8, b. 15075-324, l. 10.
89. Lietuvių jaunimo informacijos centro pirmininko Gintaro V. Karoso 1971 m. kovo 23 d. laiškas JAV LB Centro valdybos pirmininkui Vytautui Volertui dėl finansinės paramos, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–7, b. 21412-1243, l. 2.
90. JAV LB Centro valdybos pirmininko Vytauto Volerto pranešimas JAV LB šeštosios tarybos trečiajai sesijai, vykusiai 1972 m. balandžio 28–30 dienomis Dainavos stovykloje, *VDU ISC*, f. 6, ap. 1–8, b. 23843-2321, l. 1–2.
91. Mūsų darbai, *Lietuvių jaunimas*, 1971, nr. 4–5, p. 3.
92. Mūsų darbai, *Lietuvių jaunimas*, 1972, nr. 6–7, p. 3. Pastarosios idėjos išdėstytos ir „*Lietuvių jaunime*“ 1972, nr. 8–9, p. 2.
93. Mes tęsėm savo veiklą kol galėjom, *Lietuvių jaunimas*, 1972, nr. 8–9, p. 3.

94. „Lietuvių Jaunimo“ Redakcija ieško Mece-
natų, *Lietuvių jaunimas*, 1971, nr. 4–5, p. 3.
95. LJIC žinios, *Lietuvių jaunimas*, 1972,
nr. 8–9, p. 2.
96. Mes tęsėm savo veiklą kol galėjom, *Lietuvių
jaunimas*, 1972, nr. 8–9, p. 3.
97. LJIC žinios, *Lietuvių jaunimas*, 1972, nr. 8–9,
p. 2.
98. Vėbraitė V. Jaunimo veiklos problema – ko-
munikacija, *Lietuvių jaunimas*, 1971, nr. 4–5,
p. 6; Gintaras Karosas, Ko reikėtų jaunimo
veiklai išjudinti, *Lietuvių jaunimas*, 1972,
nr. 8–9, p. 14.
99. Veiklos gairės, *Lietuvių jaunimas*, 1972,
nr. 6–7, p. 2–3.
100. Karosas G., Ko reikėtų jaunimo veiklai
išjudinti, *Lietuvių jaunimas*, 1972, nr. 8–9,
p. 14.

Kristina ŪSAITĖ

FROM THE TOP AND/OR THE BOTTOM: EXAMPLES OF THE HISTORY OF LITHUANIAN–AMERICAN YOUTH ORGANIZATIONS (1957–1972)

The problem of youth organization encountered in the 1940s gained momentum and became more acute in the early 60s. When the Lithuanian World Community (LWC) had formed its organizational structure and defined its operational goals, Lithuanian emigrants faced the problem of continuity in their community-related activities. There wasn't any organization that united the world's Lithuanian youth. There were Scouts, *Ateitininkai*, Knights of Lithuania, Neo-Lituania, *Santara-Šviesa*, and various sports organizations. Most of them were ideological in nature, as they represented the only ideologically conscious young people who could withstand the risk of losing their nationality. Conscious, powerful, and well-organized youth were the only guarantee that the activities of the Lithuanian community would continue. The LWC was not the only diaspora institution concerned with attracting young people. Two major organizations, the Lithuanian–American Council (*Amerikos lietuvių taryba*, ALT in Lithuanian) and the Supreme Committee for the Liberation of Lithuania (*Vyriausysis Lietuvos išlaisvinimo komitetas*, VLIK in Lithuanian) were also interested in this.

The main purpose of this article is to find out how Lithuanian–American youth organized itself prior to 1972, the year when the World Lithuanian Youth Association (WLYA) was established. It also seeks to clarify whether the forms of organization were taken over from independent Lithuania and continued the traditions of the so-called DP (Displaced Persons') camps in Europe or were more influenced by Western traditions. What difficulties arose in relations with the senior Lithuanian generation in the United States?

The reconstruction of this little-known period of Lithuanian–American youth organization (1957–1972) shows two main directions: Lithuanian–American Community (LAC) and the young Lithuanians themselves. We can highlight two moments (stages) of the LAC's activities: *the passive* (from 1957 to the first semester of 1961) and *the active* (end of 1961 to 1972). In the first stage LAC took care of the establishment and consolidation of LAC's network requiring considerable time and human resources. LAC concentrated its youth-related activities on Lithuanian education. Communal education was

entrusted to the working ideological youth organizations, such as Scouts, *Ateitininkai*, Neo-Lithuanians. Close connections with the Lithuanian Athletic Union of North America (LAUNA, ŠALFASS in Lithuanian) and Lithuanian National Union of Students (LNUS, LSS in Lithuanian) leaders co-organizing youth activities were partially offset by community “inactivity.”

The second phase is marked by September 2nd–3rd, 1961, when the session of LAC Council was held in New York. The LAC Council took decision to establish institutions to ensure the disorganized youth. Vytautas Volertas raised an idea of the Youth Council. In 1964 LAC established the executive for Youth Affairs. This enabled the LAC Executive Committee for closer links with existing youth organizations. The LAC executive for youth affairs participated in the activities of LWC Youth Section. In 1970, following the example of the LWC, there were initiated the establishment of the LAC regional and local youth sections. They took the role of Lithuanian youth activities’ coordination. Their start-up process was very slow and it took until the end of 1971. The process was complicated by LAC and the Lithuanian–American Council competition

in Lithuanian Diaspora mobilization, and in the case of Lithuania liberation.

Looking retrospectively at the way young people organized themselves in the United States we may highlight the beginning of 1970’s when the Lithuanian Youth Information Centre (LYIC) was established in Boston. This centre was the first non–paper based project, born of the activities of the east coast youth’s initiatives. LYIC was used to gather knowledge of the Lithuanian youth activities and disseminate it through its press organ – “Lithuanian Youth Information Centre Newsletter” (“Lietuvių jaunimo informacijos centro biuletėnis”, rotaprinted, 1970–1971) and the journal “Lithuanian Youth” (“Lietuvių jaunimas”). LYIC supported the idea of Lithuanian youth connection with LAC and LWC. It supposed to be the only guarantee of funds and implementation of youth activities. “Lithuanian Computer Dating” system was one of the supreme LYIC’s projects that required enormous financial resources. That system was used to help develop and broaden the communication network of Lithuanian youth around the world. Still, due to lack of funds, the enthusiastic youth project remained unfinished until the end.